

LA LLUMANERA DE NOVA YORK

Una revista catalana al cor de l'imperi a finals del XIX

TEXT JOSEP MARIA FIGUERES

IMATGES: ARCA (BIBLIOTECA NACIONAL DE CATALUNYA)

En una metròpoli d'èxit i en creixement, com era la ciutat dels gratacels a finals del segle XIX, va sorgir una revista mensual en català que va triomfar entre els exiliats residents a Amèrica. *La Lluanera de Nova York*, de la qual van editar-se fins a setanta-quatre números, comptava amb una àmplia xarxa de col·laboradors i corresponsals a totes dues bandes de l'Atlàntic. La publicació, que combinava articles d'actualitat amb textos literaris, il·lustracions i fotografies, va esdevenir una iniciativa periodística pionera.

Una revista en català a Nova York. Molt ben impresa, amb dibuixos de qualitat, amb corresponsals i bons escriptors, amb publicitat rellevant, local i alhora universal. Tota una novetat. Al darrere, Artur Cuyàs, un jove lletraferit arrelat pel seu pare al país i amb capacitat d'iniciativa. Un èxit durant anys. Una revista, *La Lluanera de Nova York*, ben singular.

La premsa il·lustrada en el tombant del XIX al XX va tenir un gran èxit. Era un model que alternava, en un to festiu i jocós, informació basada en notes breus, il·lustracions —especialment a la primera pàgina, les dues centrals o la darrera i, de vegades, amb la doble central a tot color— i també, en les pàgines restants, articles, romanços satírics i senzills, de rima fàcil però de ritme trepidant, i qüestions d'actualitat. Tot plegat feia les delícies de la ciutadania i no era estrany que aquestes publicacions fossin un èxit. A més, a Nova York la premsa era molt abundant i de nivell. Cuyàs, doncs, farà una revista amb elements dels dos mons.

Nova York és considerada una metròpoli d'èxit i modèlica. En aquesta ciutat, Cuyàs, juntament amb el dibuixant Felip Cusachs i amb el periodista i dramaturg Rossend Arús a Barcelona, organitzaran

un estol de col·laboradors que en una societat com és la nord-americana, on la

ARTUR CUYÀS, UN JOVE LLETRAHERIT ARRELAT AL PAÍS I AMB CAPACITAT D'INICIATIVA, VA IMPULSAR LA REVISTA ENTRE EL 1874 I EL 1881

comunicació de massa floreix, reeixiran amb la creació i la consolidació del mensual en català en un marc anglosaxó. Així, *La Lluanera de Nova York*, que tenia establerta la redacció al número 35 de

LA LLUANERA DE NOVA YORK ES VA CONVERTIR EN LA PRIMERA EXPERIÈNCIA PERIODÍSTICA SÒLIDA ENTRE CATALUNYA I AMÈRICA

Broadway, es va convertir en una de les revistes catalanes més importants dels catalans residents a Amèrica.

NOMBROSOS CORRESPONSALS

La publicació —que fins al número 50 porta el subtítol *Revista Catalana de Novas i Gresca*— neix el 1874 i mor el 1881. *La Lluanera de Nova York* és filla de la voluntat d'un emigrant, Artur Cuyàs i Armengol

(Barcelona, 1845), que fou periodista, escriptor i compositor. En traslladar-se als

Estats Units i acabar els estudis superiors, el seu pare el va posar a treballar en els negocis familiars. Aficionat a les lletres, Cuyàs col·laborarà

en diverses publicacions catalanes, nord-americanes, mexicanes i cubanes.

D'altra banda, Rossend Arús, des de Barcelona, era un altre puntal de la revista,

amb el dibuixant Felip Cusachs. Establiren una xarxa de corresponsals arreu el país —des de Filadèlfia i Baltimore fins a San Francisco i

Washington, passant per Nova Orleans— i en altres ciutats americanes —com l'Havana, Lima, Rio de Janeiro o Ciutat de Mèxic— i europees —Barcelona, Madrid, Londres...—, en funció dels agents comercials que tenia Cuyàs.

Tots aquells corresponsals denotaven una voluntat d'actualitat, de relació; en definitiva, d'una modernitat periodística. Cuyàs deixa clar l'objectiu de la revista en una

carta al filòleg i escriptor Manuel Milà i Fontanals quan li assegura que busca “contribuir a guardar viu el record de la terra en els cors dels catalans que estan escampats per les Amèriques”. A més dels objectius de relació grupal o ètnica dels catalans emigrats, un aspecte crucial serà, per la personalitat intel·lectual de Cuyàs, el sentit cultural i polític.

MIRALL DELS ESTATS UNITS

La Lluanera de Nova York va aplegar un esplet de col·laboracions molt rellevants que la configuren com una iniciativa insòlita en el periodisme català, la primera experiència periodística sòlida entre Catalunya i Amèrica.

Lluís Costa, doctor en Història i professor de Comunicació a la Universitat de Girona, ha dedicat a aquesta revista diversos articles i un llibre, *La Lluanera de Nova York. Un periòdic entre Catalunya i Amèrica* (editorial Llibres de l'Índex, 2012).

Cal destacar que la revista va sorgir en un moment delicat en les relacions entre Espanya i Cuba i que en les seves pàgines es representava la posició dels burgesos

VA COMPTAR AMB PLOMES COM EL DRAMATURG SERAFÍ SOLER (PITARRA), EL PERIODISTA ROSSEND ARÚS O L'ESCRITORA DOLORS MONSERDÀ

catalans a favor del manteniment de l'illa dins la dominació espanyola. Segons Costa, *La Lluanera* “expressa el sentiment i la ideologia del seu creador, Artur Cuyàs, un personatge molt representatiu de l'emigració catalana —essencialment burgesia— que s'envolta d'uns col·laboradors molt compromesos amb la cultura catalana”. “El foment de la cultura catalana es definia a partir dels itineraris geogràfics proposats des d'un primer moment per *La Lluanera*. Barcelona era, naturalment, el punt de creació i d'irradiació d'una manera d'entendre culturalment el país; Nova York podia ajudar a interpretar el

fenomen i donar-lo a conèixer a altres cultures —en definitiva, obrir la cultura catalana al món—, i l'Havana esdevenia un escenari perfecte per implementar unes manifestacions culturals que tenien en el fenomen migratori un elevat contingent de potencials consumidors”, assegura.

Efectivament, doncs, el mensual aspira a ser lligam, el principal objectiu de la premsa d'emigració tan rica i variada del segle xx. I al llarg de setanta-quatre números hi participen diferents col·laboradors, des del dramaturg i poeta Serafí Soler (Pitarra),

passant pel crític literari Josep Ixart, fins a Rossend Arús amb els seus romanços, signats amb el pseudònim de Pau Pi.

DIBUIXOS I FOTOGRAFIES

L'actualitat esdevindrà un dels punts de la revista, al costat de la munió de corresponents i dels textos enviats pels catalans residents als Estats Units, a més de cròniques diverses. Això configura una revista que és seguida amb molt d'interès. També cal remarcar la presència femenina amb aportacions de les escriptores Dolors Monserdà, *Maria de Bell-lloch* —pseudònim

de Maria del Pilar Maspons— o Maria Josepa Massanés i de la poeta Victòria Penya d'Amer, entre d'altres.

En aquest sentit, destaca un número monogràfic dedicat a la dona catalana, no exempt de política, amb la religió de fons, així com les comparacions entre la situació social de la dona a Catalunya i als

de la premsa il·lustrada, amb un gran auge de les il·lustracions. Malgrat tot, aquestes acabaran deixant pas a les fotografies.

Era un moment de molts canvis tecnològics. La profusió de les notícies permetien conèixer el dinamisme que es vivia. Tot i això, el gruix del contingut seran les informacions culturals, procedents sovint

de dos diaris barcelonins com eren el *Diari Català* i *La Renaixensa*.

La revista, excepte una pausa entre el

novembre del 1875 i el juny del 1876, va mantenir una periodicitat regular i una presentació molt suggestiva, influenciada pels estàndards novaiorquesos de claredat i amenitat en el disseny. Tot un programa de periodisme modern al marge de les consideracions ideològiques.

Finalment, però, la limitació demogràfica del nombre de lectors farà que, set anys després d'haver-se iniciat, la publicació

desaparegui a causa de les dificultats financeres. Un segle i mig després d'haver deixat d'existir, gràcies a la seva gran qualitat *La Lluanera de Nova York* és considerada una de les iniciatives més reeixides del periodisme català, i fins i tot compta, des de l'any 1987, amb una edició facsímil que va anar a càrrec de l'editorial Edicions Anglo-Catalanes. **C**

LA SEVA PRESENTACIÓ, MOLT SUGGESTIVA, ESTAVA INFLUENCIADA PELS ESTÀNDARDS NOVAIORQUESOS DE CLAREDAT I AMENITAT EN EL DISSENY

Estats Units. Per tot plegat, doncs, el contingut de la revista esdevé un mirall dels Estats Units gràcies a un bon equip de col·laboradors que aporten un contingut amè i interessant.

D'altra banda, l'excel·lència de les imatges, basades encara en el dibuix i en les il·lustracions, tenen la signatura de Felip Cusachs, col·laborador assidu, i d'altres com Tomàs Padró. Era un moment d'èxit

Més informació a:

Diversos autors. "Las corresponsalías del catalán Arturo Cuyàs: información periodística desde Nueva York para Cuba y México (1871-1898)", *Revista Internacional de Historia de la Comunicación*, 2024.

Lluís Costa. *La Lluanera de Nova York. Un periòdic entre Catalunya i Amèrica*, Barcelona, Llibres de l'Índex, 2012.